

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 1/2005 vp

Hallituksen esitys laeiksi maaseutuelinkeinorekisteristä annetun lain 2 ja 5 §:n sekä kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 7 päivänä joulukuuta 2004 lähettänyt maa- ja metsätalousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi maaseutuelinkeinorekisteristä annetun lain 2 ja 5 §:n sekä kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain muuttamisesta (HE 258/2004 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- maatalousneuvos Kirsi Heinonen, ylitarkastaja Matti Hietanen ja ylitarkastaja Annukka Nurmi, maa- ja metsätalousministeriö

- johtaja Mika Tuikkanen, maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus (Tike)
- vilja-asiamies Minna Oravuo, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto ry
- puheenjohtaja Eero Pisilä ja asiamies Martti Kinnari, Siemenkauppiaitten Yhdistys r.y.
- toimitusjohtaja Markku Äijälä, Boreal Kasvinjalostus Oy.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- oikeusministeriö
- tietosuojavaltuutetun toimisto
- Kasvinjalostajanoikeustoimisto
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi maaseutuelinkeinorekisteristä annettua lakia sekä kasvinjalostajanoikeudesta annettua lakia.

Maaseutuelinkeinorekisteristä annettua lakia muutettaisiin siten, että tilan oman siemenen käyttöä koskevien maksujen perinnässä tarvittavat tiedot voitaisiin merkitä maaseutuelinkeinorekisteriin ja että kyseisiä tietoja voitaisiin käyttää tilan oman siemenen käytöstä lajikkeen omistajalle suoritettavan korvauksen perimiseen.

Kasvinjalostajanoikeudesta annettuun lakiin lisättäisiin pykälä, jossa säädettäisiin lajikkeen omistajan oikeudesta saada maaseutuelinkeinorekisteristä tietoja tilan oman siemenen käyttöä koskevien maksujen perimiseksi. Esityksessä ehdotetaan, että luovutettujen tietojen väärinkäyttö ja edelleen luovuttaminen olisi rangaistavaa.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan niiden hyväksymistä ja vahvistamista ensinnä seuraavan kuukauden alusta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Valiokunta toteaa, että kasvilajikkeen omistajalla on yksinoikeus lajikkeen ammattimaiseen hyväksikäyttöön. Maanviljelijällä on kuitenkin oikeus korvausta vastaan käyttää lisäystarkoituksiin tilan omaa siementä (TOS). Maanviljelijä on velvollinen pyydettyään antamaan viranomaiselle ja lajikkeen omistajalle tiedot, joiden perusteella ns. TOS-maksu voidaan periä. Käytännössä kyseiset tiedot saadaan maanviljelijöiltä peltoviljelytukiin hakemisessa kerättävien tietojen yhteydessä ja ne käsitellään maksujen perimisessä tarvittavaan muotoon maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksessa, josta ne toimitetaan lajikkeiden omistajille, joista huomattavaa osaa edustaa Siemenkauppiaitten Yhdistys r.y.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että tilan oman siemenen käytöstä perittävän maksun perimisjärjestelmä maassamme on ainutlaatuinen EU:n alueella. Suomessa maksujen perintä tapahtuu edellä selostetun mukaisesti kootusti ja jalostajia edustava Siemenkauppiaitten Yhdistys r.y. saa viranomaiselta viljelijöiden yhteystiedot ja viljelytiedot, toisin sanoen kaikki maksun perimiseksi tarvittavat tiedot. Saatujen tietojen perusteella maksutositteet voidaan lähettää suoraan niille viljelijöille, joita maksu koskee. Viranomaisen toimittaman tiedon kattavuus on Suomessa erittäin korkea (lähes 100 prosenttia). Valiokunta korostaakin sitä, että kattavasti kerätty TOS-maksu luo kasvinjalostuksellemme pohjan, jonka avulla voidaan tehdä tehokasta ja tavoitteellista kasvinjalostustyötä maamme pohjoisiin olosuhteisiin soveltuvan kylvösiemenen saannin turvaamiseksi.

Esityksestä käy kuitenkin ilmi, että kasvinjalostajanoikeudesta annettuun lakiin, maaseutuelinkeinorekisterilakiin tai niiden nojalla annettuihin määräyksiin ei tällä hetkellä sisälly säännöstä, jonka perusteella TOS-maksutietoja voitaisiin kerätä maaseutuelinkeinorekisteriin tai luovuttaa niitä rekisteristä. Täten tietojen keräämisellä tai luovuttamisella ei voida katsoa olevan perustuslain edellyttämää säädöspohjaa.

Valtioneuvoston oikeuskansleri on tietojen luovuttamista koskevaan kanteluun antamassaan päätöksessä (Dnro 916/1/01) edellyttänyt, että lainsäädäntöä tarkistetaan tältä osin. Esityksen pääasiallisena tavoitteena onkin tarkentaa lainsäädäntöä siten, että TOS-maksujen perimiseksi tarvittavien tietojen keräämisellä maaseutuelinkeinorekisteriin ja niiden luovuttamisella lajikkeen omistajalle olisi asianmukainen säädöspohja. Tavoitteena on lisäksi varmistaa, että maaseutuelinkeinorekisteristä lajikkeen omistajalle luovutettuja tietoja käytetään vain TOS-maksujen perimiseen. Näin turvataan sekä lajikkeen omistajan maksunsaantioikeuden toteutuminen että viljelijän liike- ja ammattisalaisuuden suojan säilyminen.

Edellä esitetyn mukaisesti esityksessä ehdotetaan, että kasvinjalostajanoikeudesta annettuun lakiin lisättäisiin säännös, jonka nojalla lajikkeen omistajalla olisi oikeus saada TOS-maksuvelvollisuuden toteuttamiseksi tarvittavat tiedot maaseutuelinkeinorekisteristä. Säännöksessä määriteltäisiin, millaisia tietoja saa luovuttaa ja miten kyseisiä tietoja saisi käyttää. Vain TOS-maksujen perimiseksi välttämättömät tiedot voitaisiin luovuttaa lajikkeiden omistajille. Tietojenluovutus edellyttäisi, että lajikkeen omistaja ja viljelijä tai heitä edustavat järjestöt ovat sopineet TOS-maksujen korvaustasosta. Tahallaan tai huolimattomuudesta tapahtuva tietojen väärinkäyttö olisi rangaistavaa.

Valiokunta korostaa sitä, että esityksessä tietojenluovutuksen edellytykseksi asetetaan nimenomaisesti osapuolten saavuttama sopimus lajikkeen omistajalle maksettavasta korvauksesta. Valiokunta katsookin, että edellytykset tasapainoiselle sopimussuhteelle kasvinjalostajan ja viljelijän välillä ovat olemassa. Samalla valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Boreal Kasvinjalostus Oy on kasvinjalostajien markkinajohtaja Suomessa ja yhtiö pystyy siten vaikuttamaan lajikkeen lisäysaineiston markkinoinnissa perittävän määrän (sertifioidun siemenen rojaliti) tasoon, mikä takaa yhtiölle myös vahvan neuvotteluaseman. Jos TOS-maksusta ei päästä

neuvottelutulokseen, viljelijällä on velvollisuus maksaa lajikkeen omistajalle korvausta, joka on 50 prosenttia lajikkeen sertifioidun siemenen rojaltilin määrästä.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä jäljempänä ehdotettavin muutoksin.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki maaseutuelinkeinorekisteristä annetun lain 2 ja 5 §:n muuttamisesta

2 §. Esityksessä pykälään ehdotetun muutoksen mukaan rekisteriä voitaisiin käyttää kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain 6 c §:n mukaisen tilan oman siemenen käytöstä lajikkeen omistajalle suoritettavan korvauksen perimiseen. Valiokunta katsoo, että ehdotetun sääntelyn sanamuoto ei ole täysin asianmukainen, koska maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus (Tike) ei perisi korvauksia itse, vaan rekisteristä luovutettaisiin tietoja lajikkeen omistajalle suoritettavan korvauksen perimistä varten. Valiokunta ehdottaakin sanamuodon tarkistamista siten, että "rekisteriä voidaan käyttää kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain 6 c §:n mukaisen tilan oman siemenen käytöstä lajikkeen omistajalle suoritettavan korvauksen perinnän toteuttamiseen sen mukaan kuin siitä on säädetty kasvinjalostajanoikeudesta annetussa laissa".

2. Laki kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain muuttamisesta

6 g §. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan maa- ja metsätalousministeriön elintarvike- ja terveysosaston toimialan tuotantopanoksia koskeissa laeissa on yleisesti käytössä kolmen vuoden määräaika rekisteritietojen säilyttämiselle. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että nyt ehdotetun lain kohdalla ei ole kyse valvonnan tarpeisiin kerätyistä tiedoista

vaan tiedoista, jotka on luovutettu yksityisoikeudellisen maksun perimisen helpottamiseksi. Nyt kysymyksessä olevia tietoja käytetään vain kuhunkin viljelyvuoteen perustuvien TOS-maksujen perimiseen, eikä tarkoituksenmukaista perustetta luovutettujen tietojen käytölle enää myöhempinä vuosina ole. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa pykälän mukaisen tietojen säilytysajan lyhentämistä yhteen vuoteen.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella maa- ja metsätalousvaliokunta ehdottaa,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 2 § muutettuna ja

että 2. lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 6 g § muutettuna (Valiokunnan muutosehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

1. lakiehdotus

2 §

Rekisterin käyttötarkoitus

Rekisterin tietoja käytetään maaseutuelinkeinohallinnon tukien hallinnointiin ja valvontaan, muuhun päätöksenteon valmisteluun, toimenpiteiden suunnitteluun ja niiden vaikutusten seurantaan, tilastollisiin tarkoituksiin sekä tutkimukseen. Lisäksi rekisterin tietoja voidaan käyttää kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain (789/1992) 6 c §:n mukaisen tilan oman siemenen käytöstä lajikkeen omistajalle suoritettavan korvauksen perinnän toteuttamiseen sen mukaan kuin siitä on säädetty kasvinjalostajanoikeudesta annetussa laissa sekä eläinlääkintää koskevien säännösten ja määräysten valvontaan ja sen edellyttämään hallinnointiin.

2. lakiehdotus

6 g §

Suojattua lajiketta koskevien viljelytietojen hävittäminen

Lajikkeen omistajan on hävitettävä 6 f §:n nojalla luovutetut tiedot *yhden* vuoden kuluttua sen

kalenterivuoden päättymisestä, jota koskevan 6 c §:ssä tarkoitetun maksuvelvollisuuden toteuttamiseksi tiedot on luovutettu.

Helsingissä 31 päivänä maaliskuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Sirkka-Liisa Anttila /kesk
vpj. Harry Wallin /sd
jäsen. Nils-Anders Granvik /r
Pertti Hemmilä /kok
Matti Kauppila /vas
Esko Kiviranta /kesk
Esa Lahtela /sd

Jari Leppä /kesk
Minna Lintonen /sd (osittain)
Eero Lämsä /kesk
Reijo Paajanen /kok
Pekka Vilkuna /kesk
Lasse Virén /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius.